

KÖKÉNY ANDREA

Texas korai története a *Vasárnapi Újság* hasábjain

Az Amerikai Egyesült Államok történetéről szóló művekből nagyon sokáig kimaradt a spanyol határvidék, így Texas korai története is, s legfeljebb az amerikai jelenlét röviden tárgyalt előzményeként jelent meg. A spanyol korszakról született írások eleinte szinte kizárólag negatív képet festettek róla, s a faji előítélet is erősen áthatotta őket.¹ Fordulatot az 1920-as évek hoztak, amikortól Herbert Eugene Bolton és tanítványai új szemszögből kezdték el vizsgálni a spanyol múltat, s annak értékeit, a régió egységét hangsúlyozták.² A szerzők azonban nem törekedtek arra, hogy feltárják a kapcsolatot az általuk feldolgozott hatalmas anyag alapján elkészült esettanulmányok között, az ismereteket szintetizálják, és elhelyezik a spanyol gyarmatbirodalom, illetve az Egyesült Államok korai történetének összefüggéseiben. Árnyaltabb kép megrajzolására csupán az 1950-es évektől, a spanyol határvidék történetének az Egyesült Államokéhoz való kapcsolására pedig csak az 1980-as évektől került sor, az úgynevezett *New Western History* történészei révén.³ A hangsúly a kultúrák találkozására, a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális kölcsönhatásra helyeződött, s a kapcsolatok térbeli és időbeli változására. David J. Weber két nagyszabású műben elkészítette a spanyol és a mexikói határvidék egyes régióinak összehasonlító elemzését, s a korai időszak történései közötti folytonosság bemutatásával egyben a térség amerikai történelemhez való kapcsolódást is érzékeltette.⁴

A hazai szakirodalomban is viszonylag kevés figyelmet kapott Texas, a terület legtöbbször Latin-Amerika, illetve az Amerikai Egyesült Államok történetéhez kötődően került csak említésre. Kutatásaim során igyekeztem ezt a hiányt pótolni, s Texas korai történetének megismerésén kívül arra is választ találni, milyen pontokon kapcsolódott egymáshoz

¹ Az ún. fekete legenda kialakulásával és fogalmával kapcsolatban lásd: Anderle Ádám: *„fekete legenda” Magyarországon a 19. és a 20. században*. Világtörténet, 7. évf. (1985) 3. sz. 4–11.; Weber, David J.: *The Spanish Frontier in North America*. New Haven – London, 1992. 336–341.

² Bolton, Herbert Eugene: *The Spanish Borderlands: A Chronicle of Old Florida and the Southwest*. New Haven, 1921. Bolton és tanítványainak munkájáról átfogó historiográfiai elemzést ad David J. Weber esszéje: *Turner, the Boltonians, and the Borderlands*. In: Weber, David J.: *Myth and the History of the Hispanic Southwest*. Albuquerque, 1988. 33–54.

³ Lásd például: Limerick, Patricia Nelson: *The Legacy of Conquest: The Unbroken Past of the American West*. New York, 1987.; Limerick et al., (eds.): *Trails: Toward a New Western History*. Lawrence, 1991.; White, Richard: *„It’s Your Misfortune and None of My Own”: A New History of the American West*. Norman, 1991.; Cronon, William et al., (eds.): *Under an Open Sky: Rethinking America’s Western Past*. New York, 1992.

⁴ Weber, David J.: *The Mexican Frontier, 1821–1846. The American Southwest under Mexico*. Albuquerque, 1982.; Weber, David J.: *The Spanish Frontier in North America*. New Haven – London, 1992.

az USA délnyugati határvidéke és Magyarország, mit tudtak egymásról a két távoli terület lakói.

Amikor Új-Mexikó kormányzója az első katonai és kereskedelmi expedíciót indította Texasba 1650-ben, Magyarország középső része még török uralom alatt volt. Miközben Buda visszafoglalását követően az ország a Habsburg Birodalom része maradt, a spanyol gyarmati kormányzat a 18. század folyamán arra tett kísérletet, hogy a Texasban élő őslakos indiánokat keresztény hitre térítse, és a birodalmi közigazgatásba integrálja. A központi kormányzattól távol azonban nagyon nehéz volt a spanyol missziós központokat fenntartani, és nem sikerült a határvidéki régióba jelentős népességet vonzani. Mindössze néhány település jött létre, s a lakosok száma még a 18. század végén sem haladta meg a háromnégyezret.⁵

Amikor 1821-ben Mexikó kivívta függetlenségét, a fiatal állam számos belső problémával küzdött. Alkotmánya amerikai mintára készült, föderális és demokratikus kereteket határozott meg, de a gyarmati örökség és hagyományok miatt ezt nem volt könnyű megvalósítani a gyakorlatban. Az állam, a hadsereg és az egyház vezetői közötti hatalmi harcok, a föderalizmus és a centralizmus hívei közötti összetűzések, a tapasztalatlan s nem egyszer korrupt hivatalnokok hibái és visszaélései megakadályozták a politikai stabilitás kialakulását. Sorozatosak voltak a gazdasági válságok is. Ezért szinte lehetetlenné vált, hogy a még mindig gyéren lakott határvidéki tartományokra kellő figyelmet tudjon fordítani a kormány. Ráadásul Texas az expanzióra törekvő Amerikai Egyesült Államokkal volt határos, ahonnan folyamatosan érkeztek az angol-amerikai bevándorlók a területre, s számuk hamarosan meghaladta a hispán lakosságét. A mexikói kormány liberális földpolitikával, adó- és vámkedvezményekkel csábította a határvidékre az amerikai telepeseket, akik még állampolgárságot is kaptak. Mindaddig együtt is működtek a kormányzattal, amíg az nem szólt bele ügyeik intézésébe. Amikor azonban 1835-ben Santa Anna elnök centralista fordulatot hajtott végre, és a határvidék is szorosabb ellenőrzés alá került, majd pedig katonákat vezényeltek a térségbe, a texasiak más tartományok lakóival együtt a nyílt ellenállás mellett döntöttek.⁶

A texasi függetlenségi háború az angol-amerikai telepesek irányításával zajlott. Az amerikai kormány hivatalos támogatást ugyan nem nyújtott, de a felkelők folyamatos segítséget kaptak az anyaországból érkező honfitársaiktól. Így, a Yucatán-félszigettel, Kaliforniával, Új-Mexikóval és más tartományokkal ellentétben, elszakadási kísérletük sikerrel járt. 1836. március 2-án megalakult a Texasi Köztársaság. Santa Anna az 1836. április 21-i San Jacinto folyó mellett lezajlott ütközetben fogságba esett, a velascói szerződésben elismerte Texas függetlenségét, és megígérte csapatai visszavonását a Rio Grande folyótól délre. Erre a mexikói kormány azonban nem volt hajlandó, és többször is kísérletet tett a terület visszaszerzésére.

Texas közvetlenül az elszakadás után felvételét kérte az Amerikai Egyesült Államokba. Mivel azonban sokan attól tartottak, hogy ezzel túlságosan megnőne a rabszolgatartó államok súlya az unión belül, a Kongresszus elutasította a kérelmet. Közel egy évtized telt el, amikor 1844-ben az expanzió feltétlen híve, James K. Polk lett az amerikai elnök. Azzal a javaslattal állt elő, hogy Texas felvételét ellensúlyozzák az északnyugaton lévő Oregon vidék betagozásával, s így északon és délen is a Csendes-óceánig terjesszék ki a határt. Kompromisszumos javaslatra épülő politikája sikerrel járt, így már megvalósulhatott az annexió. Texas 1845-ben az USA 28. állama lett. Az új állam határa azonban vitatott maradt. A Te-

⁵ Weber: *The Spanish Frontier in North America*, 153–154., 194–195.

⁶ Kökény Andrea: *Angol-amerikaiak Texasban, 1821–1845*. Szeged, 2007. 70–71., 80.

xasi Köztársaság első kongresszusának határozata ugyanis 1836-ban a Nueces folyó és a Rio Grande közötti területet is Texashoz tartozónak nyilvánította, annak ellenére, hogy texasi települések egyáltalán nem voltak a földsvávon. Ezért a mexikói kormány nem akarta elismerni a Rio Grandét déli határként, ráadásul még mindig nem nyugodott bele Texas elvesztésébe. Így inkább vállalt egy olyan háborút, melynek kimenetele nem lehetett más, minthogy elszenvedje a nemzeti becsületén esett sérelmet.⁷

Az 1846–1848 között zajló mexikói–amerikai háború végén azonban Mexikónak nem csak Texasról, hanem az ország északnyugati részén lévő összes területéről le kellett mondania az Egyesült Államok javára. Az 1820-as évek elejétől 1848-ig terjedő időszak így jelentős változásokat idézett elő az amerikai kontinens geopolitikai viszonyaiban.⁸

E tanulmány célja az, hogy megvizsgálja, mit tudtak a korabeli Magyarországon Texasról, és hogyan ítélték meg a mexikói–amerikai határvidéken zajló eseményeket. Elsődleges forrásként a korabeli sajtót, a *Vasárnapi Újság*ban megjelent híreket és tudósításokat használtam fel.

Ismeretterjesztő folyóiratok az 1830-as években, a *Vasárnapi Újság*

Az 1820-as és 1830-as évek új korszakot jelentettek az európai újságírás történetében is. Az ipari forradalom és a polgári átalakulás nyomán fontossá vált, hogy a munkások több és korszerűbb ismeretekhez jussanak, mint elődeik. Ezért sok helyen átalakították a közoktatást, és nagyobb hangsúlyt helyeztek a természettudományos ismeretekre. Különböző társaságok alakultak a „hasznos ismeretek terjesztésére”, és a könyvek mellett megindult az ismeretek sajtó útján történő közvetítése is. A nyugat-európai országokban ekkor jelentek meg a tömegsajtó első formájaként a filléres újságok. A nyomdatechnika fejlődése és az olvasóközönség kiszélesedése lehetővé tette, hogy gyorsabban és olcsóbban, közérthető nyelven sokféle információ jusson el a publikumhoz. Míg Angliában és Franciaországban a kialakult polgárság és munkásság műveltségének bővítésére szolgáltak ezek a lapok, Magyarországon éppen azért volt szükség a „közhazsnú ismeretek” terjesztésére, hogy ezek a rétegek egyáltalán kialakulhassanak. Ezt a célt szolgálta az 1834-től Lipcsében megjelenő *Garasos Tár* és a Pozsonyban nyomtatott *Fillértár*, valamint a Kolozsváron kiadott *Vasárnapi Újság* is.⁹

Erdély a 18. század végétől a magyar újságírás és kiadás jelentős központja lett. A konzervatív kormánypárt érveit a *Múlt és Jelen*ből ismerhették meg az olvasók, míg a nemesi ellenzék programjának szószólója az *Erdélyi Híradó* című politikai hetilap lett. Bölöni Farkas Sándor amerikai és nyugat-európai útjáról visszatérve tett javaslatot egy néplap megjelenítésére, amit a kolozsvári kaszinó támogatásával népies lapok és könyvek kiadására létrejött társaság is támogatott. Így született meg a *Vasárnapi Újság*, ami az *Erdélyi Híradó* melléklapjaként jelent meg, és a közhazsnú ismereteken kívül politikai híreket is közölt.¹⁰ Szerkesztője Brassai Sámuel volt, aki a hazai viszonyokhoz tudta igazítani a lapot. A nyugati magazinokat és a *Garasos Tár*at jellemző, korabeli tudományos és technikai vívmányok bemutatásával foglalkozó cikkek helyett a lap nagyrészt gazdálkodással kapcsolatos ismere-

⁷ Kökény: *Angol-amerikaiak Texasban*, 73–75., 92–94.

⁸ Kökény: *Angol-amerikaiak Texasban*, 94–95.

⁹ Szabolcsi Miklós: *A magyar sajtó története*. II/1. Budapest, 1979. 490–495.

¹⁰ Kókay György: *A magyar sajtó története a kezdetektől 1849-ig*. In: Kókay György – Buzinkay Géza – Murányi Gábor: *A magyar sajtó története*. Budapest, 1994. 73.; Dersi Tamás – Szántó Tibor: *A magyar sajtó képeskönyve*. Budapest, 1973. 24.

tekkel és hasznos tanácsokkal látta el olvasóit, majd az 1840-es évektől kezdve részletesen beszámolt a rendi országgyűlések munkájáról is.

A *Vasárnapi Újság* megjelenését a *Hazai és Külföldi Tudósítások*ban harangozta be Braszai Sámuel.¹¹ Megfogalmazása szerint az emberek gyakran tették fel a kérdést, „mi újság?“, ezért a lap céljaként az ismeretterjesztést, a jó példa követését és a haladás elősegítését jelölte meg. A következőképpen fogalmazott: „Alulírt tehát, tiszta hazafiui indulattól, embertársai szeretetétől gerjesztve és bátorítva, vállalta magára, hogy számos hazafiakban lapangó ártatlan újságra való vágyásnak tehetsége szerént eleget tegyen, s erre nézve kiadjon és postán széljel küldjen egy új, értelmes és olcsó Újság levelet, melynek feljűlírása vagy címje léssen: Vasárnapi Újság. Ebben a világon történő nevezetes esetek, a föld kerekéségén élő nemzetek különféle mivolta és szokásai, a természet és különböző országok és tartományok nevezetességei, u.m. csudára méltó, 's hasznokról vagy szép formájokról nevezetes állatok, fák, füvek, érczek és kövek, azoknak hasznai és ártalmi, országok és tartományok nevezetességei, bámulásra méltó nagyságú hegyek, vizek, barlangok, gyógyító erejű források és feredők, általában minden, aminek tudása az embert érdekelheti, tiszta, egyszerű, és tanulatlantól is megérthető írás módjával elő fog adadni.”¹² Ezen kívül a lap útmutatást kívánt adni a gazdálkodáshoz, mesterségekhez, háztartáshoz is. Hogy minél szélesebb olvasóközönséghez jusson el, a szerkesztő a következő bejelentést tette: „Ezen közhasznú újság esmertetése, elősegítése tekintetéből az Erdélyi Híradó szerkesztője az első fertály évre ingyen kíván ezen újsággal minden érdemes olvasójának szolgálni.”¹³

A *Vasárnapi Újság* nyolc oldalas volt, minden oldal két hasázból állt. Az előfizetési díj kezdetben 24, majd 48 krajcár volt fél évre. Az első három vagy négy oldalon általában a gazdálkodással kapcsolatos írások szerepeltek, vagy olyan hosszabb cikkek, melyeket másik újságból vettek át. A következő oldalakon vegyes híreket és különböző irodalmi alkotásokból vett részleteket közöltek. Az utolsó két oldalon vagy az újság legvégén pedig külföldi hírek jelentek meg *Újságok* cím alatt.

A lap kiadói sajnos nem tüntették fel, honnan származtak a hírek, de feltehetően angol és német újságokból vették át őket.¹⁴ A korabeli vélemények érzékeltetésére a jelen tanulmányban gyakran hosszabban is idézem az egyes cikkeket. Az eredeti szöveget eredeti írásmóddal közlöm, ez azonban nem volt mindig következetes. Texas, Mexikó, Santa Anna neve például különbözőképpen szerepelt (Techász, Tégász, Mechikó, Meghikó, Szántánna, Santánna, Szánt Anna, stb.), valószínűleg attól is függően, milyen nyelvű volt a hírforrás.

A texasi függetlenségi háború

A *Vasárnapi Újság* első száma 1834. április 6-án került az olvasók kezébe, és különböző országokról tartalmazott ismertetéseket. Az első hír Texasról az 1836. február 14-i számban

¹¹ *Hazai és Külföldi Tudósítások*, 1834. február 22.

¹² *Vasárnapi Újság*, 1834. április első hetében.

¹³ *Vasárnapi Újság*, 1834. április első hetében.

¹⁴ 1837-ben a lap beszámolt arról, hogy az amerikai fővárosból milyen úton és milyen sebességgel jutott el a hír Angliáig: „Minő gyorsasággal jött meg az ámerikai elnök izenete lehet látni a következő adatokból: szeptember 5dikén indult a hírnök Washingtonból, estve 6-kor már Filadelfiába (29 n. mérföldnyire) vala, Újjorkba (48 2/3 mérföld) 10 óra 57 minutkor érkezett, 's 11-kor már hajón volt Angliába indulandó.” *Vasárnapi Újság*, 85. sz. 1837. október 29.

jelent meg, és a texasi függetlenségi háború előzményeiről szolt. A cikk írója nem közölte, honnan származik az információ, és nem is kommentálta azt.

„Az észak-amerikai Egyesült országoknak szomszédja délfelől Mechikó (Mexico vagy Mejico) nevű roppant tartomány, mely igazgatása módjára nézve az elsővel nagyobb részint megegyezik; de még is örökös zúrzavarban, szegénységben és verekedésben él, csak azért, mivel lakóinak nincs elég eszök és mérséklésök szép törvényeikkel jól és csendesen élni. Ezen ország Techász (Texas) nevű tartománya éppen tő szomszédja az Egyesült országoknak és lakóai is nagyobbára ángolok. Ezek megunván a sok rendetlenséget, egy hirdetést bocsátának ki, melyben okul adják hogy Szántánna tábornagy a' Mechikói kormányt bitangolja 's az ország alkotmányát lábbal tapodja, minél fogva ők magokat függetleneknek hirdetik; a' többi tartományoknak is, melyek Szántánna zsarnokságát szívelni nem akarnák, segedelmüket ígérík, 's a' végre hadi serget állítanak és ezt saját költségekön 's hitelökre talpon tartják és munkálkodtatják. Valóban neki is fogtak egy Szent Antal nevű erős vár ostromának, melyben a' Szántánna parancsaitól függő őrsereg vala és azt meg is vették. Már ideigi uralkodást állítottak, egy fő és alkormányozót választván. Amannak Smith Henrik, ennek Robinzon a' neve.”¹⁵

A következő hír rövid volt, de fontos információt tartalmazott: „Téghász lakóai egy ország zászlót vettek fel az amerikai színekkel, de csak egyetlen egy csillaggal (az Egyesült országoké tizenhárom csillag) és ezen szókkal: »Függetlenség«”.¹⁶

1836. március elsején egy nem sokkal korábban alapított kis városban, Washington-on-the-Brazosban találkozott Texas településeinek ötvenkilenc küldötte. Az ülés első napján elnököt választottak, kijelöltek egy öttagú bizottságot a függetlenségi nyilatkozat megfogalmazására. A dokumentumot másnap egyhangú szavazattal elfogadták.¹⁷ A képviselők ezután hozzáálltak Texas új alkotmányának elkészítéséhez. Az USA és több államának alkotmányát is felhasználva, két hét alatt, 1836. március tizenhatodikára készült el a dokumentum. Sajátos texasi jellegzetesség lett, hogy az elnököt három évre választhatták – kivéve az elsőt, akit csak két évre –, egymás utáni két cikluson keresztül senki sem lehetett elnök, s a kongresszus beleegyezése nélkül az elnök nem vezethette csatába a hadsereget. Minden családfő egy *league* és egy *labor* földre tarthatott igényt, s legalizálták a rabszolgaság intézményét, de az afrikai rabszolgákkal történő kereskedelmet kalózkodásnak nyilvánították.¹⁸

A küldöttek még március negyedikén Sam Houstont választották az összes szárazföldi texasi erő főparancsnokává, hisz mialatt a képviselők kidolgozták a Texasi Köztársaság működésének politikai kereteit, a harc a mexikói hadsereggel tovább folytatódott. Sam Houston ezért hozzálátott a hadsereg toborzásához és megszervezéséhez. Gonzales közelében már körülbelül négyszáz katonája volt, de tudta, hogy a mexikói fősereggel való meg-

¹⁵ *Vasárnapi Újság*, 97. sz. 1836. február 14. Amikor a mexikói centralista erők serege 1835 kora őszen Texasba érkezett, általános ellenállásba ütközött. A felkelők december közepére elfoglalták San Antoniót. Eközben, 1835. november 6-án tizenkét texasi város küldöttei San Felipe de Austinban ideiglenes kormány felállításáról és önálló haderő szervezéséről döntöttek. A kormányzó Henry Smith, helyettese James W. Robinson lett, a hadsereg főparancsnokává pedig Sam Houstont választották. Weber: *The Mexican Frontier*, 250.; Richardson, Rupert Norval: *Texas, The Lone Star State*. New York, 1943. 103–107.

¹⁶ *Vasárnapi Újság*, 108. sz. 1836. május 1.

¹⁷ „*The Texas Declaration of Independence*”, *March 2, 1836*. In: Wallace, Ernest – Vigness, David M. (eds.): *The Documents of Texas History*. Austin, 1963. 98–99.

¹⁸ „*The Constitution of the Republic of Texas*”, *March 17, 1836*. In: Wallace–Vigness: *The Documents of Texas History*, 100–106. 1 *league* = 4428 *acre* = 1770 *ha*, 1 *labor* = 177 *acre* = 71 *ha*

ütközéshez még további felkészülésre van szüksége, ezért visszavonult kelet felé. A megrettent texasiak közül sokan elmenekültek San Antonióból, sőt az ideiglenes kormány is elköltözött, s átmenetileg a Galvestoni-öböl partján fekvő Harrisburg lett az új főváros. Houston terve viszont működni látszott. Seregéhez egyre többen csatlakoztak, nemcsak texasiak, hanem önkéntes egységek érkeztek Mississippi, Kentucky és Ohio államból is.¹⁹ Eközben viszont Santa Anna megosztotta erőit, s egy részüket – körülbelül ezerötyszáz katonát – kelet felé vezette, hogy üldözőbe vegye a visszavonuló texasiakat. A mai Houstonhoz közel, a San Jacinto folyó partján a texasiak nyolcszáz fős serege azonban meglepte s teljesen megsemmisítette a centralistákat.²⁰

A *Vasárnapi Újság* 1836 augusztusában tudósított a függetlenségi háborút eldöntő San Jacinto-i csatáról és arról, hogy Santa Anna a texasiak fogságába esett. „A’ meghikói tábor-nagy Szántanna miután a’ pártütő téghásziakat több ízben megverte volna, április 21-én egy erdőben les által elfogatott. Mivel Szántanna egyszer’smind a meghikói Egyesült országok elnöke vala, esete megtudására legottan más ideigi elnököt tevének, ’s a’ meghikói kongressz keményen meghatározta, hogy egy talpalatnyi földnek is elszakadását meg nem engedi, a’ téghászi pártütőkkel alkudozásba nem ereszkedik, hanem új vezért és sereget küld ellenek. Ez annyival szükségesebb, mivel a’ Szántanna elmaradott seregei nagyon szomorú állapotban vannak. Sőt Téghászból visszavonultak.” Az újság ismertette az amerikai Kongresszus állásfoglalását is: „Az északi Egyesült Országok főtanácsa a’ teghásziak iránt követendő módot egy biztosság megvizsgálása alá adván, ez azt a’ véleményét nyilatkoztatá ki, miszerint a’ Téghász függetlenségét meg kell ismerni, ha elégségesen megbizonyosodik, hogy a’ téghászi kormány fenn tudja tartani magát. Ezen szomszédos és barátságos készséget egyik tartományának elszakasztására alig ha annak idejében vissza nem kívánja szolgálni Meghiko. Rossz magot soha sem kell vetni, hull és kél ki az magára is elég.”²¹

Az október 2-i szám első három oldalát Mexikónak szentelte a szerkesztő. A cikk a korábbi tudósításokhoz hasonlóan Mexikó belső problémáiról, a politikai stabilitás hiányáról és annak okairól érkezett. „Ezen roppant ország eleven példája annak, miként változtathatja az emberi romlottság a természet minden kedvezései és a legjobb polgári alkotmány élet adó befolyása ellenére is az áldást átokká.”

A szerző részletesen bemutatta Mexikó domborzati viszonyait, természeti kincseit, tájait, éghajlatát, állat- és növényvilágát, valamint az ország közigazgatását, lakosságát. „Kiterjedése több hat akkoránál, mint az egész ausztriai birodalomé: Ausztria nagysága 12,500 négyzetmérföld, Meghikóé 76,000” – jegyezte meg. Megállapította, hogy húsz „státusz”-ában nyolc millió lakos élt: „bészármazott” európaiak, kreolok és „eredeti meghikóiak vagy indiánok”, akik a népesség háromnegyed részét alkották. A lap ismertette Mexikó történelmét a spanyol gyarmati időszaktól a függetlenségi mozgalom eseményein keresztül az 1821-es elszakadásig és az 1824-ben elfogadott alkotmányig. Leszögezte, hogy a mexikói alkotmány mintájául az amerikai szolgált, de a benne foglalt elveket nehéz volt megvalósítani. A cikk írója a spanyol gyarmati időszakot okolta azért, hogy Mexikó nem tudott fej-

¹⁹ Perrigo, Lynn I.: *The American Southwest. Its People and Cultures*. Albuquerque, 1971. 123.; Fehrenbach, Theodore Reed: *Lone Star. A History of Texas and the Texans*. New York, 1968. 201. Érdemes megjegyezni, hogy később a mexikói kormány tiltakozását fejezte ki, arra hivatkozván, hogy az USA beleavatkozott a küzdelembe. Igaz, hogy Jackson elnök nem adott ki semlegességi nyilatkozatot, de reguláris amerikai erők nem érkeztek Texas megsegítésére.

²⁰ Fehrenbach: *Lone Star*, 232–233.; Kökény: *Angol-amerikaiak Texasban*, 79.

²¹ *Vasárnapi Újság*, 123. sz. 1836. augusztus 14.

lődni. „Mi módon kormányoztatott, míg európai kézben vala?” – tette fel a kérdést. Csak prédálás jellemezte, nem lehetett önálló ipara, csupán egy kikötője volt, könyveket alig nyomtattak, gátolták az iskolák alapítását. Mindezen okok hozzájárultak ahhoz is, hogy a függetlenség kivívása óta eltelt egy évtized alatt alig fejlődött gazdaságilag vagy éppen műveltség szempontjából. Ehelyett „szüntelen villongások” jellemezték, és gyakori volt a „katonai revolúció”.²²

A cikkben nem esett szó Texasról, de Mexikó bemutatása folytatódott az újság következő két számában. Először Mexikó erkölcsi állapotát jellemezte a szerző, nem épp pozitívan. „Képzhetni, hogy a’ dolgok illy állásának következése a’ társaság minden rendének közönséges romlottsága, [...] lopás és gyilkosságok.” Ezután a mexikói katonasággal foglalkozott részletesen. Szintén negatív képet rajzolt: a katonai morál teljes hiányáról írt, gyűlevész seregek nevezte haderejét, amely hamar megfutamodik, győzelem esetén pedig feldúlja a vidéket.²³

Egy héttel később, a záró cikk Santa Anna hatalomra kerülését és elnökségét tárgyalta. „Egy időben nagy hírt szerzett vala magának, Európában is, de nagyon megcsalódtak benne. [...] Legfelsőbb rangra emelkedését tíz revolúciónak köszönheti, melyek nem hazafisága vagy vitézi bátorsága, hanem hitszegő alatomossága következése valának. Katonai tekintetben nincs neki sem nagy esze, sem vitézsége; csatapiacon többnyire mindég megverték. [...] Ilyen ember a meghikóiak Napóleona, ki Európában 200 embert sem tudna vezérelni” – vont le a következtetést a szerző. A cikk a külföldiek helyzetével is foglalkozott. „Az idegen közgyűlésben van Meghikóban”, hasonlóképpen, mint „a zsidók a középkori Európában”. Ennek oka a cikk szerzője szerint a „vallásos balvélemények”-ben rejlett. A spanyolok egykor azt hitték el a mexikóiakkal, hogy csak ők keresztények, s minden más nemzet eretnek, ezért „iszonyodni kell tőlök”, s kerülni őket, amennyire csak lehet. Ez a hit a lap szerint még a 19. század elején is erőteljesen befolyásolta a mexikóiak más népekhez való viszonyát.²⁴

1836. november elején a *Vasárnapi Újság* ismét a zűrzavaros mexikói helyzetről tudósított: „Meghikó feloszlással fenyegettetik. Az a hír szárnyal t. i. hogy az északi státuszai, melyek között az általunk több ízben emlegetett Szákatekasz [Zakatekas] is van, Teghásszal együtt külön szövetségi országot akarnak állítani.” Arról is szólt a hír, hogy közben az USA déli államai, „hol a rabszolgatartás divatban van, szeretnék Téghászt maguk mellé kapni s az Egyesült országok közé beiktatni, minél fogva az ő pártjok nagy gyarapodást, sőt többséget nyerne a kongresszben.”²⁵

1837. január 1-jén a lap beszámolt a Texas visszafoglalására irányuló mexikói előkészületekről.²⁶ Néhány héttel később az újság ismét foglalkozott a bizonytalan mexikói belpolitikai helyzet elemzésével. Ennek okairól a következőt írta: „Az ámerikai spanyol és portugál volt gyarmatok, függetlenségök megnyerésének pillanatjától fogva egyebet sem csináltak, hanem igazgatási módukat cserélgették és változtatták. [...] Ennek oka ugyan részint a gyarmatkori rossz politikai nevelésökben fekszik, de következése mindenestre az, hogy a’ szóban forgó tartományok mind gazdasági, mind műveltségi tekintetben csak ott állanak, ahol ezelőtt húsz-huszonöt évvel, és némelly tekintetben rosszabbul is.”²⁷

²² *Vasárnapi Újság*, 130. sz. 1836. október 2.

²³ *Vasárnapi Újság*, 131. sz. 1836. október 9.

²⁴ *Vasárnapi Újság*, 132. sz. 1836. október 16.

²⁵ *Vasárnapi Újság*, 135. sz. 1836. november 6.

²⁶ *Vasárnapi Újság*, 142. sz. 1837. január 1.

²⁷ *Vasárnapi Újság*, 145. sz. 1837. január 22.

A tudósító a mexikói viszonyokkal hamarosan szembeállíthatta a stabilizálódó Texas helyzetét. 1836 szeptemberére választásokat írtak ki a fiatal államban. Ezen kívül dönteni kellett Texas alkotmányának elfogadásáról és az Egyesült Államokhoz történő csatlakozásról is. Az első, két éves terminusra Sam Houstont választották elnökké, s elsőprő többséget kapott az annexió ügye is.²⁸ „A meghikói köztársaság elpártolt tartománya Teghász, aligha czélt nem ér függetlensége megnyerésében; mert a meghódoltatására indítandó újabb táborozás a mint látszik, csak a' készületnél maradt. Most már alkudozásokat emlegetnek az újságok egy meghikói követtel Santánna elbocsáttatása és a' Teghász függetlenségének megismerése iránt; más részről az egyesült országokkal, hogy szövetségbe felvegyék. Egyik főfeltételül a' rabszolga tartás fennmaradását tevék a' teghásziak, kik tartományi elnököt is választának maguknak a' Huszton (Houston) tábornagy személyében.”²⁹

Texas függetlensége és az Amerikai Egyesült Államok

Mindeközben Santa Annát Texasból az Egyesült Államokba vitték, hogy a Texas függetlenségéről szóló megállapodást semleges területen írhasa alá, „és ne mondhasa, hogy fogságában kéntelenségből cselekedte”. A *Vasárnapi Újság* 1837. februári számában arról írt, hogy bár 1836 előtt a texasiak által lakott vidék határa sohasem húzódott a Nueces folyótól délre, a megállapodás nyomán „a' határszélét egy nagy folyóvíz, a' Rio de Norte [Rio Grande] teendi, 's Teghász akkora darab földet fog nyerni, mint fél Franciaország (4-5000 négyzetmérföldet)”.³⁰ A szerző szerint a texasiak az Egyesült Államokhoz kívántak csatlakozni, de az amerikai kormány mindaddig várni akart a felvétellel, amíg Texas helyzete véglegesen nem rendeződött. Ez valóban így is volt.

Két héttel később a lap arról adott hírt, hogy Andrew Jackson amerikai elnök a be nem avatkozás politikájára hívott fel. „Dzsakszon izenetet küldött a kongressznek, mellyben ki magyarázza, mi szerint az egyesült országok legjózanabb pólitikája azt kívánja, hogy a' Meghikó és Teghász közti ügybe semmiképp ne elegendjenek, míg emez maga erején ki nem vívja függetlenségét és ez más országoktól is el nem ismertetik. Így tettek az ámerikaiak Meghikónak magának az anya (spanyol) országtól elválásakor is” – szögezte le a cikk írója.³¹

A lap május elején számolt be Van Buren amerikai elnök beiktatásáról. Emellett azt is kiemelte, hogy a leköszönő elnök keresztülvitte az amerikai kongresszusban Texas függetlenségének elismerését. Ezt követően a szerző hangsúlyozta, hogy a független állam már állandó követet is küldött Washingtonba, „'s a' teghásziak követét a' Van Búren béigtatási pompájára czéremóniásan meg is hívták”.³²

A lap 1837 nyarán részletesen foglalkozott az Egyesült Államokban kibontakozó gazdasági és pénzügyi válsággal. „Ámerikában a' mostanság úralkodó pénz szűke és rosز keres-

²⁸ Perrigo: *The American Southwest*, 124.; Fehrenbach: *Lone Star*, 246.

²⁹ *Vasárnapi Újság*, 147. sz. 1837. február 5.

³⁰ *Vasárnapi Újság*, 148. sz. 1837. február 12.

³¹ *Vasárnapi Újság*, 150. sz. 1837. február 26. Andrew Jackson az 1836. decemberi, amerikai Kongresszushoz intézett elnöki izenetében valóban óvatosságra intett Texas függetlenségének elismerésével és esetleges annexiójával kapcsolatban. Nem akarta azt a látszatot kelteni, hogy a kormányzat maga is támogatja a déli államok rabszolgáság kiterjesztésére irányuló tervét. Fehrenbach: *Lone Star*, 249.

³² *Vasárnapi Újság*, 160. sz. 1837. május 7. Az Amerikai Egyesült Államok 1837. március 3-án ismerte el Texas függetlenségét, másnap pedig beiktatták az új elnököt, Martin Van Burent. Fehrenbach: *Lone Star*, 250–251.

kedési környületek miatt az egy újjorkban 95 ház bukott meg” – írta májusban.³³ Júniusban is arról szólt a hír, hogy „a pénz szüke Ámérikában rettenetesre hágott, újjorkban számtalanok a bukások. Sem bánknótát, sem váltólevelét nem akar senki elvenni, kész vert pénz pedig természet szerint nincs elegendő a’ forgásra. Új Orleansból (Luiziána fővárosa) hasonlók a tudósítások.”³⁴

Az őszi hírek arról számoltak be, milyen megoldást dolgozott ki az amerikai kormány és a kongresszus a válság kezelésére.³⁵ Ennek kapcsán a lap kitért a demokrata és a whig párt gazdaságpolitikáját jellemző különbségekre is.³⁶ A *Vasárnapi Újság* két következő száma részletesen foglalkozott az amerikai pénzügyi válság hátterének és megoldásának témájával. Az Újságok rovatban az amerikai kongresszus Texas felvételével kapcsolatos vitáiról is tudósított a lap. „Az ámerikai kongresszt Texas sorsa foglalkoztatja. Bevegyék-e (ha csak ugyan végkép megválik Meghikótól), vagy ne. Adams (volt elnök) indítványt tett, hogy sem a kongressz, sem a végrehajtó hatalom, sem a kormány akármelyik ága idegen független tartományt a szövetségbe ne vehessen, hanem eziránt csak az egész nép tehet tartozást.” A cikk szerzője ismét hangsúlyozta a Texas esetleges annexiója mögött meghúzódó déli érdekeket. „Ezen kérdés fontossága az Egyesült országokra nézve abban áll, hogy Texas rabszolgát tartó ország, s bevétele által a vele egy gondolkodású országok szózata erősödnék a szövetségben.”³⁷

A december 10-i szám az amerikai kongresszus munkájának befejezéséről tudósított, majd a gazdasági válság következményeivel kapcsolatban a következőt adta hírül: „A közlebről uralkodott s még most is részint tartó pénz szorultság miatt temérdeken költöznek el a tömött népességű tenger melléki tartományokból az Egyesült Országok nyugati vidékeire, nevezetesen Viszkonzinba.” Ott olcsó a föld, növekedik a népesség, így rövid idő alatt állam lehet, vonta le a szerző a következtetést.³⁸ A gazdasági válság miatt valóban sokan kényszerültek elhagyni otthonaikat az Egyesült Államok keleti és középső területein, s az elvándorlás nagymértékben felgyorsította nem csupán Wisconsin, de további nyugati területek benépesülését is.

A *Vasárnapi Újság* 1837-es záró számában *Téghász és az Egyesült Országok* címmel több oldalas cikk jelent meg Texas korai történetéről, az angol-amerikaiak betelepedéséről, Mexikóhoz és az Egyesült Államokhoz fűződő viszonyáról. A szerző a bevezetőben arra hívta fel a figyelmet, hogy ez alkalommal az információt nem más újságokból vették át, hanem egy utazó megfigyeléseit közlik, aki épp a személyes tapasztalatszerzés folytán pártatlannak

³³ *Vasárnapi Újság*, 162. sz. 1837. május 21.

³⁴ *Vasárnapi Újság*, 165. sz. 1837. június 11.

³⁵ *Vasárnapi Újság*, 182. sz. 1837. október 8, 184. szám, 1837. október 22, 185. szám, 1837. október 29.

³⁶ *Vasárnapi Újság*, 185. sz. 1837. október 29. Az agrárrétegek s elsősorban a déli ültetvényesek céljait képviselő Demokrata Párt a szabad kereskedelem mellett foglalt állást, míg a kereskedő és iparos réteg érdekeit szem előtt tartó whigek (a majdani Republikánus Párt tagjai) a protekcionista vámpolitikát támogatták.

³⁷ *Vasárnapi Újság*, 187. sz. 1837. november 12. Az amerikai kongresszusban heteken keresztül folyt a vita az annexióról. John Quincy Adams heves felszólalásokban fejtette ki véleményét. Szerinte a texasi függetlenségi háború a rabszolgatartó déli államok összeesküvésének következtében tört ki, akiknek célja nem volt más, mint hogy további öt vagy hat rabszolgatartó államot csatoljanak az unióhoz. Az összeesküvés elméletről lásd Richardson: *Texas, The Lone Star State*, 136.; Fehrenbach: *Lone Star*, 248–251.

³⁸ *Vasárnapi Újság*, 191. sz. 1837. december 10.

tekinthető.³⁹ Sajnos, nem tudjuk, ki volt ez az utazó, s beszámolója hogyan jutott el a laphoz.

Az újság részletesen ismertette az első angol-amerikai település, az Austin kolónia alapításának körülményeit: „Már 1820 előtt némely szerencse próbálók, főként indián kereskedők, át suhantak a határvonalon, 's bántódás nélkül meghúzták magukat a' Téghász keleti szegletében. 1820-ban Asztin Mózes Misszúriban engedelmet nyere a' spanyol felsőségtől, hogy háromszáz katolika vallást tartó becsületes családot vihessen be 's telepíthessen meg Téghászba. [...] Asztin Mózes megholt, 's a' fia István folytatá a' vállalatot. Mielőtt az új telepedők birtokukba vették volna a' földet, változás esett a' kormányban 's Meghikó függetlennek hirdettetett; hanem az új igazgatás megerősíté némi módosításokkal a' régítől adott kiváltságot. A' telepedők feje ' s ennek követői gazdagon elláttattak ingyen földdel, olly feltételek alatt, hogy ezt birtokba vévén műveljék; hogy a katolika hitet vallják és hogy az ország törvényeit megtartsák.” A cikk ezután az amerikai terjeszkedést elemezte. „Az Asztin sikeres vállalata másokat is földek kérésére kizsátozott. Sokan kaptak és adományokat kereskedő társaságoknak adak el, minek következése a' földek eladásávali nyerekedés és egy rakás tudatlan 's könnyen hívő ember bécsődülése lön.” A szerző kiemelte, hogy Texasba a rabszolgatartó déli államokból érkezett a legtöbb bevándorló, céljuk az volt, hogy az új területek révén majd többséget szerezzenek a kongresszusban. Kitért arra, hogy a mexikói kormány elutasította az USA ajánlatát Texas megvételére, s intézkedéseket hozott az amerikai bevándorlás korlátozására. Ezután a feszültségek növekedését és a függetlenségi háború eseményeit ismertette. Santa Anna vereségével kapcsolatban megállapította, hogy „a háborúnak nincs még vége”, s van esély Texas Mexikóhoz történő visszacsatolására.⁴⁰

Texas felvétele az Amerikai Egyesült Államokba

Az 1837-es karácsonyi szám után hosszú ideig nem esett szó Texasról. A területi terjeszkedést némileg elítélő cikk után több mint egy évvel az újság Mexikó-párti hangneme átmenetileg megváltozott, s már a texasi bevándorlás ügyét támogatta, amikor felhívást tett közzé „a' szebb nem” számára. „Az ujan alakult tartományban, Téghászban, mellynek Meghikótól elszakadását megirtuk, az az eset, a'mi a Romulus építette városban vala alapítása idején, t. i. az erős nem (férfiak) száma aránytalanul felülhaladá a' szépnem (némberek) számát. [...] Hallják tehát szépeink: Minden néember, a'ki Téghász polgárhoz feleségül menni ajánlkozik házassági ajándékul kap az országtól 2086, az az két ezer nyolcvan hat hold jó mivelhető földet. Csak hajóra!”⁴¹ A lap 1834 és 1848 között megjelent számai közül ez volt az egyetlen, ami Texast és Magyarországot együtt említette.⁴²

Legközelebb már ismét Mexikó és a spanyol uralom alól felszabadult többi latin-amerikai ország belső problémáiról, Mexikó és Texas konfliktusairól, valamint Texas helyzetéről szóltak a hírek. „Megjegyzésre méltó, hogy minden országban, melynek népe egészen vagy nagyobbára spanyol eredetű, jelenleg háború, mégpedig polgárháború van” – írta a lap 1839 márciusában, s példaként Mexikó, Guatemala, Peru, Chile és Bolívia belső bi-

³⁹ „Az itt következő felvilágosítások nem újságokból vétettek, mint a' mellyek csak töredék 's a' párt-szellemtől megvesztegetett tudósításokat adának; hanem egy értelmes és részrehajlatlan utazó legújabb munkájából, kinek módja 's akarata is vala az igazságot kipuhatolni.” *Vasárnapi Újság*, 193. sz. 1837. december 24.

⁴⁰ *Vasárnapi Újság*, 193. sz. 1837. december 24.

⁴¹ Toldalék a *Vasárnapi Újság* 1839-i évi folyamához

⁴² E tanulmány szerzője sajnos nem talált adatot arról, akadt-e jelentkező a felhívásra, s ténylegesen útra kelt-e ekkor valaki hazánkból Texasba.

zonytalanságát tárgyalta. Ugyanebben a számban azt is hírül adta, hogy „Téghász és Franciaország közt kereskedési alku kötötett, mi szerint mindkét ország hajóinak egymás kikötőibe szabad járása lesz”.⁴³

1839. szeptember 29-én pedig a *Vasárnapi Újság* arról írt, hogy „Meghikóban még egyszer helyreállott a nyugalom, mivel Vusztámente [Bustamente, volt mexikói elnök] a föderalistákat megverte 's engedelmességre hajtotta.”⁴⁴ Egy hónappal később azonban, bár megállapította, hogy az országban „a sok baj után nyugalom van”, azt is hozzátette, hogy „három szép tartománya elszakadni készül, vagy már meg is tette. Ez annyival veszélyesb – fűzte hozzá –, hogy Téghász függetlenségét már némely hatalmak, mint például Franciaország, el is ismerte.”⁴⁵

1840–1841 folyamán csupán néhány hír jelent meg a lapban az Egyesült Államokról, de Mexikóról vagy Texasról semmi. A hosszú szünetet egy 1842 májusi hír kapcsán indokolta a szerző: „A meghikoiak [...] beütöttek Teghászba. Emlékezhetnek olvasóink, mennyit beszélénk néhány év előtt Szánt Anna fővezér vitézségéről s tán arról is, hogy mind e' mellett a' teghásziak a meghikoiakat megverték. Szánt Annát 50 napig békóban sanyargatták, s főbe is akarták lőni, de végre szabadságát csakugyan visszanyerte.

Ezóta a' dolgok függőben állottak. Most Szánt Anna 8-14 ezer meghikoiival megújítja a háborút, még pedig olyan ügyesen és titkosan intézé a dolgait, hogy a teghásziak csak akkor vették észre a nagy hadi erőt, mikor már benn voltak az országban. Néhány helység már megadta magát, mert nemzet rokonság kötö a beütőkhez. A teghásziak is gyors készületet tesznek 's néhány nap alatt elhatározó ütközetet várhatni.”⁴⁶

Mexikó és Texas között azért nőtt ismét a feszültség, mert a Sam Houstont a fiatal köztársaság elnöki székében váltó Mirabeau Bonaparte Lamar 1841 júniusában megpróbálta az ország határait északnyugat felé, a még mexikói kézben lévő Santa Féig kiterjeszteni. Az expedíció kudarcot vallott, résztvevőit fogságba ejtették és Mexikóváros börtönébe zárták, majd 1842 márciusában Santa Anna parancsára megtorló hadjárat indult Texas ellen, amit ősszel újabb támadás követett.⁴⁷

Mindezekről 1843 tavaszán a következőképpen számolt be a lap: „Mexico hadsergeket küldött elpártolt tartományainak, Yucatánnak és Texasnak visszahodoltatására. Az elsőnek a' sorsa az a' mit az ujjvilág üres pusztáitól és gyilkoló klímájától várhatni: t. i. szükség és betegség emészti. A texasi vállalatnak furcsábban megy a' dolga. Egy ütközetben 400 mexicói és 4 texasi esett el. De mindjárt utána a' megveretett sereg a' győzedelmes egész serget elfogta 's elvitte Mexicoba. – Így írják Ámérikában az újságot.”⁴⁸ A hírt egy héttel később megerősítették: „A texasi újság második fele igaz, mert csakugyan 2 ezer mexikói 1000 texasit megvert és vagy 270-t, 2 főtisztel fogságba vitt.”⁴⁹

⁴³ *Vasárnapi Újság*, 257. sz. 1839. március 21.

⁴⁴ *Vasárnapi Újság*, 283. sz. 1839. szeptember 29.

⁴⁵ *Vasárnapi Újság*, 287. sz. 1839. október 27. Mexikóban 1839 során Santa Anna arra tett kísérletet, hogy Bustamente elnököt kiszorítsa a hatalomból. A központi kormányzat gyengülését több tartományban is felkelések kísérték. Eközben 1839. szeptember 25-én az Egyesült Államok után másodikként Franciaország is elismerte Texas függetlenségét. Richardson: *Texas, The Lone Star State*, 140.

⁴⁶ *Vasárnapi Újság*, 420. sz. 1842. május 22.

⁴⁷ Richardson: *Texas, The Lone Star State*, 141–143.

⁴⁸ *Vasárnapi Újság*, 462. sz. 1843. március 12.

⁴⁹ *Vasárnapi Újság*, 463. sz. 1843. március 19.

A legközelebbi tudósítás már 1844 januárjában kelt, s az előző évet záró, szokásos elnöki üzenet tartalmáról számolt be. „Az Északamerikai Egyesült országok congresse szokás szerint megnyílt a’ mult decemberben ’s ugyan csak szokás szerint elnök Tyler úr egy hosszú üzenetet küldött bé, melyben a köztársaság kül- és belállásáról számol az országok küldötteinek. Egy dolgot emelünk ki belőle, mint ami mutatja, minő közjogi elvek divatoznak az óceánon túl. Az elnök t. i. igen helytelennek találja, hogy Mexico egy elpártolt tartományához, Texashoz még mind jogot tart, sőt haddal is készül meghódoltatására; tehát kényszeríteni kívánja a mexicói kormányt, hogy Texas függetlenségét ismerje el. Erősségei igazán ugyancsak erőssek!

1. Isten az embereket békére teremtette;
2. Minden háborúnak egyszer csak el kell végződnie;
3. Mexico 8 évig nem tudta visszaszerezni Texast, tehát hagyjon fel vele;
4. Az említett háboru alkalmatlan az Egyesült Országoknak;
5. Texas természeti fekténél fogva inkább tartozik az E. országokhoz, mint Mexicohoz;
6. A’ texasi lakosok nagyobbára E. országai eredetűek;
7. Legjobb lenne a dolognak véget vetni azáltal, hogy az E. országok közé bévennek;

Ennél az oroszlan sem okoskodott hatalmasban a zsákmányosztáskor” – vonta le a következtetést a lap.⁵⁰

Néhány hónap múlva már Texas annexiójának esélyeit latolgatta a szerző: „Az északamerikai egyesült statusok, e’ furfangos Jonathán és Texas, a’ negédes lányka eddig is nyájason kacsingattak egymásra, most úgy össze szerelmesedtek, hogy hírszerint nem akarnak többé egymás nélkül élni. Tudhatta mindenki, aki az események folyamát szemmel tartotta, hogy e’ lesz a’ vége. Belészol-e Anglia és Frankhon e’ két vágytárs a készülő szövetkezésbe: hogy ne is szólna midőn ilyesmi a gonosz világ nyelvét nem szokta kikerülni. Egyébaránt Jonathán bácsi pennaharczokkal nem sokat gondol, tudja, hogy a’ béke Napóleona, Lajos Fülep, ’s a’ szeretetre méltó angol királynő vagy az irek, chartisták és whigeektől gyűlölt tory ministerium lassan sietendnek háborura tüzelni a népet egy az operencián túlfekvő hon ellen.”⁵¹

A két hónappal későbbi hír pedig megerősítette, hogy John Tyler támogatja Texas felvételét, akár katonai erővel is: „Az ámerikai praesidens daliás figyelemmel van Texásra Mexico ellen; közelebről egy kis flottát küldött a’ mexicói öbölbe ’s egy kis jó serget a’ határ szélekre, addig is míg maga módja szerint Amérikához kapcsolatnék a’ kérelmes.”⁵²

1844 novemberében elnökválasztásra került sor az Egyesült Államokban, melyet a Demokrata Párt jelöltje, James K. Polk nyert. Erről 1845. január elején a *Vasárnapi Újság* is röviden beszámolt.⁵³ A leköszönő elnök utolsó intézkedéséről szóló hír pedig Texas annexióját tudatta. „Az északamerikai E. Országok praesidense utolsó üzenetét arra használta, hogy az egész világ fülehallottára egy országrablást mondjon ki: midőn Texasnak az E. Országok közé való felvételét egyenesen ajánlja és ezen esetbe azon tartomány 10 millió adóságát az E. Országok közpénztárával át akarja vétetni.”⁵⁴

Sam Houston még az 1842-es mexikói támadások után kezdeményezte a csatlakozásról szóló tárgyalások újrafelvételét az Amerikai Egyesült Államokkal. A pozitív válasza azonban egészen 1843 októberéig várnia kellett. Az amerikai elnök, John Tyler, valószínűleg a

⁵⁰ *Vasárnapi Újság*, 507. sz. 1844. január 21.

⁵¹ *Vasárnapi Újság*, 524. sz. 1844. május 19.

⁵² *Vasárnapi Újság*, 530. sz. 1844. július 7.

⁵³ *Vasárnapi Újság*, 556. sz. 1845. január 5.

⁵⁴ *Vasárnapi Újság*, 558. sz. 1845. január 19.

Texasban növekvő brit befolyás következtében is, ekkor mutatott készséget a kapcsolatfelvételre. Houston két feltételt jelölt meg: az amerikai hadsereg álljon készenlétben, hogy megakadályozhassa az esetleges mexikói támadást Texas ellen, illetve tartsák titokban a tárgyalásokat. Végül 1844. április 12-én került sor az annexiós szerződés aláírására.⁵⁵ Az amerikai szenátus azonban 35:16 arányban elutasította a megállapodás ratifikálását. Többen nem kívánták a déli, rabszolgatartó államok számának növekedését, mások pedig nem akartak ilyen fontos döntést hozni az amerikai elnökválasztás előestéjén.⁵⁶ James K. Polk elnökké választása nyomán azonban ismét az amerikai kongresszus elé terjesztették Texas annexiójának kérdését, új formában. A két ház 'közös döntése' (*Joint Resolution*) ugyanis csak egyszerű többséget igényelt, s nem 2/3-os támogatást, mint a nemzetközi szerződések elfogadása. A Képviselőházban így már 120:98-as szavazati aránnyal elfogadták a javaslatot, s 27:25-ös szűk többséggel a Szenátusban is. Minthogy Polk elnök még nem lépett hivatalba (a második világháború előtt az amerikai elnökök beiktatása nem januárban, hanem márciusban történt), a dokumentumot John Tyler írta alá 1845. március elsején.⁵⁷ Texas egy államként nyert felvételt az Unióba, bár a törvény lehetővé tette, hogy a későbbiekben területéből további négy állam kiválhasson. A korábbi szerződés pontjaitól eltérően, melyek szerint az Egyesült Államok átvállalta volna Texas adósságát, és cserébe megkapta volna az állam birtokait, Texas megtarthatta közföldjeit – adósságainak törlesztése céljából.

Időközben változás történt Mexikóban is. A mérsékelt José Joaquín Herrera szerezte meg az elnöki tisztséget, Santa Annát pedig börtönbe zárták. 1845 februárjában a *Vasárnapi Újság* is beszámolt Santa Anna ismételt bukásáról: „Mexicoban ismét kormányváltás van. A' Santana dictatorságának vége. [...] A congress újra összegyűlt, ideiglenes praesident választottak Herrera személyében. Így állott a dolog december 12kén. Hogy áll most, vagy áll-é még? Nem mernénk megeskünni reá.”⁵⁸

Egy hónappal később Polk elnök és az amerikai kongresszus azon tervéről szólt a hír, mely a délen megszerzendő Texas ellensúlyaként az északnyugati Oregon vidékre vonatkozott. A terület 1818 óta közös brit-amerikai igazgatás alatt állt, de viszonylag gyéren lakott volt. Az 1840-es évektől kezdve azonban egyre nagyobb számban érkeztek oda amerikaiak, akik a Willamette folyó termékeny völgyét kívánták művelés alá vonni. Az amerikai kormányzat tulajdonképpen a telepeseket követve erősítette meg kizárólagos igényét a vidékre.⁵⁹ A *Vasárnapi Újság* erről a következőképpen tudósított: „Az ámerikaiak minduntalan abba járnak, hogy az ángolok békeszeretét vagy ha úgy tetszik háborutóli iszonyodását próbára tegyék. Van t. i. egy roppant tartomány É. Ámérikában, melyet az ott folyó vizről Oregon vidékének neveznek. Ez most senkié, a' mennyiben a' rajta kóborló vad népeket senkinek tartják; de az ámerikaiak rég vágnak reá, 's az ángolok szintoly rég tiltakoznak az elfoglalása ellen. Most már az ámerikai képviselők kamarája meghatározta, hogy azt bizony foglalják el. Anglia bajosan engedéndi, mert az által a' Déli tengerrel közösüléstől ellenne

⁵⁵ „*The Treaty of Annexation*”, April 12, 1844. In: Wallace–Vigness: Documents of Texas History, 143–144.

⁵⁶ Richardson: *Texas, The Lone Star State*, 146.

⁵⁷ „*The Resolution Annexing Texas to the United States*”, March 1, 1845. In: Wallace–Vigness: Documents of Texas History, 146–147.; Perrigo: *The American Southwest*, 133.; Haley, James L.: *Texas, An Album of History*. Garden City, New York, 1985. 130.

⁵⁸ *Vasárnapi Újság*, 561. sz. 1845. február 9.

⁵⁹ Meinig, Donald William: *The Shaping of America. A Geographical Perspective on 500 Years of History*. Vol. 2, Continental America, 1800–1867. New Haven – London, 74–75., 107–108.; Clark, Malcolm, Jr.: *Eden Seekers. The Settlement of Oregon, 1818–1862*. Boston, 1981. 40., 42.

rekesztve, 's az ángol, becsületből sokat elszenved ugyan, de a' ki a' tengeri útja körül jár, az az orra körül jár, 's ezt senki sem szereti, 's ha módja van, nem is szenvedi."⁶⁰

Két hét múlva arról írt a lap, hogy Santa Annát bíróság elé állították.⁶¹ A következő hír ismét Texasról szólt, s nem éppen barátságos hangnemben foglalta össze korai történetét. „Mexicohoz tartozott nem igen rég egy szép, termékeny mérsékelt hévségű tartomány, melyet Texasnak hívnak. Ha létez országbirtoki jog, úgy e' tartományt oly erős joggal mondhatná magáénak Mexico, a' milyennel csak kívánhatni. De mi történt? A' tartomány népetlen vala. A szomszéd E. Országokból emberek költözének oda, magánbirtokot szerzének, 's midőn elég erősnek érzék magukat, kinyilatkoztaták, hogy már nemcsak magánbirtokaik, hanem az ország is az övék. Mexicoról semmit sem akarának tudni, 's a' belső villongásokkal szaggatott gyenge anyaországtól az E. O. alattomos segédével függetlenségüket tettelegesen könnyen ki is vítették. Így elszakasztva, most már az E. Országok nyújtják ki kezeiket, 's február végén a' congress mind két házában megállíták, hogy Texast rögtön hozá kell csatolni az Egyesült Országokhoz. Mielta országok fegyverrel hodoltatni nincs divatba, így szoktak szerezni e mi békeszerető és növekedő erkölcsiséggel, jogossággal dicsekvő időnkben. E' lépésnek más következményét még nem tudhatni, de hogy a' szabadság országában a' rabszolgák sorsa ez által még legalább félszázadig meg van szegezve, bizonyos."⁶²

A *Vasárnapi Újság* 1845. május elején értesült a Santa Anna elleni perben született döntésről: „A mexicoi congress Santa Anát örökös száműzetésre 's minden vagyonának lefoglalására ítélte. [...] Mi egybeáránt nem mernők állítani, hogy a' Sant Ana életdrámájában ezen ítélet utolsó jelenés lenne."⁶³ A hírhez közel három hónappal később a következőket fűzte hozzá a lap: „Texas függetlenségét törvényesen elismerte Mexikó. Santa Anna Venezuelába indulandó, hajóra ült, családja tagjain kívül senkitől sem kísérve. Temérdek pénz tiszzen magával, de vagyonának nagyobb része a status kezében."⁶⁴

Amikor Santa Annát elfogták, a brit kormány azonnal megpróbált hatni az új mexikói kormányra. Azt sugallta, hogy Texas függetlenségének elismerése késleltetheti, vagy meg is akadályozhatja az annexiót. Herrera kormánya ezért hamarosan bejelentette, hogy elismeri Texas függetlenségét, ha cserébe az elszakadt köztársaság beleegyezik, hogy sohasem lesz más állam tagja. A feltételekről egy előzetes szerződés is készült.⁶⁵ A megállapodást azonban végül sohasem ratifikálta a mexikói kongresszus. Ezek után, amikor a texasi kongresszus 1845 júniusában összeült, Anson Jones elnök két javaslatot terjesztett elő, Mexikóét és az Amerikai Egyesült Államokét. A törvényhozás mindkét házában szinte teljesen egyhangú volt a döntés az annexió mellett. A kérdést ezután egy népszavazáson megválasztott konvenció elé vitték, mely 1845. július negyedikén elfogadta azt.⁶⁶ Az új állam alkotmánya augusztus végére készült el,⁶⁷ s szintén népszavazás keretében, 1845. október tizenharmadikán fogadták el. Polk elnök 1845. december huszonkilencedikén írta alá a Texas felvételéről

⁶⁰ *Vasárnapi Újság*, 566. sz. 1845. március 16.

⁶¹ *Vasárnapi Újság*, 568. sz. 1845. március 30.

⁶² *Vasárnapi Újság*, 570. sz. 1845. április 13.

⁶³ *Vasárnapi Újság*, 573. sz. 1845. május 4.

⁶⁴ *Vasárnapi Újság*, 585. sz. 1845. július 27.

⁶⁵ „*A Preliminary Treaty with Mexico*”, May 19, 1845. In: Wallace–Vigness: Documents of Texas History, 147.

⁶⁶ „*The Annexation Offer Accepted*”, July 4, 1845. In: Wallace–Vigness: Documents of Texas History, 148.

⁶⁷ „*The Texas Constitution of 1845*”, August 28, 1845. In: Wallace–Vigness: Documents of Texas History, 149–159.

szóló törvényt. Texas az USA 28. tagállama lett.⁶⁸ A történekről természetesen beszámolt a *Vasárnapi Újság* is: „Texast a’ mult július 26-kán igtaták bé magok közé az Egyesült Statuok, a’ nemzeti csillagos lobogónak felverése által. [...] És Texas mint újdun szövetkezeti Status készíti is már a’ maga alkotmányát, mely a’ többiek között azt határozza, hogy a nem adózók választó polgári joggal nem bírhatnak. Érdekes határozat ránk nézve!

Mexico pedig a szegény mostoha anya, haddal fenyegeti a’ leányát elrabló hatalmas szomszédot: nagy proclamatiókat bocsát ki, rendkívüli adókat szed fel, hogy majd a’ miniszterelnök zsebébe folyjanak; mert a’ szomszédnak igen könnyű lesz megverekedni a’ szép tüzü, de nem nagy erejű Mexicoval, ’s talán még irgalmasságot mivelne, ha ennek egész ármádáját a’ határszélén elfogná, ’s az oly szűkön éllemezett mexicói katonákat az éhenhalástól megmentené.”⁶⁹

Az 1846–1848-as mexikói–amerikai háború

Az esetleges háború lehetőségét több alkalommal is latolgatta a lap. 1845 októberében ezt írta: „Mexico még nem támadta meg az Egyesült országokat, de ha jó szót kap Angliától, mely sok hadierőt szállított Amerikába, ’s a’ jó szó mellé még jó pénz is, annál inkább még jól felkészült hadihajókat az E. országok tengerparti városainak megtámadására: akkor lesz tán harcz és háboru, milyen soha nem volt még és soha nem leend. Várjuk el hát elébb a’ ’jó szót’ s akkor kívánjunk jó napot Mexicanak.”⁷⁰ Két héttel később már visszafogottabb volt a tudósítás: „Észak-Amerikában csak nem lesz háboru. Mexico látja, hogy mégis jobb lesz előre félni, mint utoljára rettegni, ’s hogy „veszett fejszének legalább a nyele forduljon” hajlandónak mutatkozik alkudozásra lépni az E. országokkal. Teli torokkal nyeli ugyan a keserűséget, de mit tehet a sors ellen? Nem ahogy akarnánk, hanem a’ mint lehet.”⁷¹ A decemberi hír pedig Mexikó száműzött elnökéről szólt. „Santa Ana mexicói volt praesidensnek ismét virul a’ tulipán. A nép kegye hatalmasan felkezde karolni – észre sem vesszük ’s megint felhávya látjuk az ugorka-fára. [...] De szüksége is van ám a megszorult Mexicanak oly erélyes férfiura mint Santa Ana, aki legalább oda merje hajítani a hadi kesztyűt az Egyesült Országoknak, ’s ha minden elveszne is, a’ becsületet fentartsa.”⁷²

Texas ügye mellett az újság foglalkozott az Egyesült Államok északnyugati terjeszkedésével, a brit–amerikai vitával is. Az angol gyarmatokon, Új-Zélandon és Indiában zajló eseményekkel kapcsolatos cikk ezért kitért Oregonra is: „kényesebb az Oregon kérdése, melyet az észak-amerikai unió nem akar birói elhatározás alá bocsátni, miként Anglia kívánja, hanem török szakad magához akarja ragadni a’ szép tartományt, mely Franciaországnál is téresebb. Texast elnyelte az unió ’s ezt valahogy csak elnyögte Anglia; de Oregon is kiejteni kezéből – egy oly szép konczot – szégyen ’s gyalázatnak tartaná. Lehet hát reményünk egy hatalmas háboru kiütéséhez, mert nehezen fog megalkudni két eb egy csonton.”⁷³

1846 elején tovább folytatódott az esélyek latolgatása. „Az észak-amerikai praesidens a’ congressben szólott: az egész Oregon vidékét igényli, mint az Egyesült Országoknak kétség

⁶⁸ Perrigo: *The American Southwest*, 133–134.; Haley: *Texas, An Album of History*, 131.; Faragher: *Lone Star*, 263–267.

⁶⁹ *Vasárnapi Újság*, 594. sz. 1845. szeptember 21.

⁷⁰ *Vasárnapi Újság*, 598. sz. 1845. október 19.

⁷¹ *Vasárnapi Újság*, 600. sz. 1845. november 2.

⁷² *Vasárnapi Újság*, 605. sz. 1845. december 7.

⁷³ *Vasárnapi Újság*, 606. sz. 1845. december 14.

alá sem férhető jog szerinti birtokát.”⁷⁴ „Az amerikai elnök és Congress egy toppot sem akar engedni; az egész Oregont követeli magának.”⁷⁵

Az amerikai terjeszkedés szélsőséges hívei nem elégedtek meg Texas és Oregon megszerzésével. 1846 februárjában már arról tudósított a *Vasárnapi Újság*, miszerint „[felmerült, hogy] nem csak Californiát, hanem az egész mexicói birodalmat az Egyesült Statusok uniójába akarják felvenni, s erre nézve Mexicóban és Washingtonban folynak titokban a tanácskozások.”⁷⁶

A lap a mexikói kormányváltásról és a bizonytalan politikai helyzetről is beszámolt: „Mexicóban Paredes tábornok a dictator. A régi kormány fel van oszolva, új minisztérium van alakulóban, oly honfiakból, kik Texasnak az országtól elszakadását tűzzel vassal is készek ellenzeni. Paredes legalább tudni sem akar semmit alkudozásról, hanem háborút akar a E. országokkal. Meglássuk mi lesz a nagy szándékból, mert pénzzel járják a bucsut, a pedig nincs a cappadoci királynak.”⁷⁷ A hír háttérében az állt, hogy Polk amerikai elnök 1845-ben Mexikóba küldte tárgyalni John Slidell Texas vitatott határáról, a Nueces folyó és a Rio Grande közötti területről, valamint Kalifornia megvételéről. Két millió dollárt ajánlottak a Rio Grande folyóig terjedő vidékért. Ekkora volt egyébként az amerikai polgárok követelése a mexikói kormánnyal szemben, amit Polk hajlandó lett volna átvállalni. Az amerikai követet azonban hivatalosan senki nem fogadta Mexikóvárosban. A két ország között elkerülhetetlenné vált a fegyveres összecsapás. James K. Polk, hogy a mexikóiakat provokálja, Zachary Taylor tábornok vezetésével kétezer fős sereget küldött a Rio Grande vidékére. A mexikóiak pedig, miután hiába szólították fel az amerikaiakat a visszavonulásra, csapataikkal átkeltek a folyón, és 1846. április 25-én tizenegy amerikai katonát megöltek, ötöt pedig megsebesítettek. Az elnök május 11-én, arra hivatkozva, hogy „amerikai földön amerikai vért ontottak”, a kongresszus hozzájárulását kérte a hadüzenethez. Ezt a testület két nappal később, május 13-án megadta.⁷⁸ Mindazonáltal Polk érvelésének nem volt alapja, hisz a Nueces folyó és a Rio Grande közötti terület ténylegesen sohasem tartozott Texashoz.

Május közepén a *Vasárnapi Újság* Mexikóval kapcsolatban a külháború veszélyéről és a zűrzavaros belpolitikai helyzetről egyaránt tudósított: „Háboru van a nagy tengerentuli világban. Mexico minden jó tanácsunk mellett is, melyet a multkor adtunk vala neki, nagyra vette búfejét, megkísérte az E. országokkal birkozást 's furfangos Jonathán mint izmosabb legény egész hidegvérrel, de szép irlgalmasan torkon csipé a nyugtalankodót, és ha mégis nem nyugszik, ugy oda sujtja a földhöz, hogy nem tudni, mikép fogja magát felszedni. Mert a szegény Mexico most is a szétporlás pontján van – Yucatan, Uj-Mexico, California nagyon hajlandók külön szakadni s mint Texas az E. országokhoz állani. [...] Santa Ana a számüzött exprésidens kedvező nyilást lát maga előtt a hona szivébe érkezetésre 's az E. országokkal is, mint írják, egyetértést ápolván, nem sokára Mexicoba fog teremni, hogy a felbomlott békét helyreállítsa. Szemfülesé a világ.”⁷⁹ Július elejére pedig eljutott az ol-

⁷⁴ *Vasárnapi Újság*, 609. sz. 1846. január 11.

⁷⁵ *Vasárnapi Újság*, 613. sz. 1846. február 8.

⁷⁶ *Vasárnapi Újság*, 614. sz. 1846. február 15.

⁷⁷ *Vasárnapi Újság*, 619. sz. 1846. március 22.

⁷⁸ Magyarics Tamás: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*. Budapest, 2000. 50.; Kökény Andrea (ford. és sajtó alá rend.): *Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között (1848)*. Szeged, 2001. 4.; Kluger, Richard: *Seizing Destiny. The Relentless Expansion of American Territory*. New York, 2007. 442–443.

⁷⁹ *Vasárnapi Újság*, 629. sz. 1846. május 31.

vasókhoz a Matamorosnál és Monterey városánál aratott amerikai győzelem híre is. „Az unio serge [Taylor vezetésével] megpaskolta a' mexicoit, még pedig dupláson.”⁸⁰ Ennek ellenére a mexikóiak tovább folytatták a mozgósítást. „Mexico minden vesztesége mellett is nem akar békélni. A gazdag clerus maga 's az egyházak roppant kincsével segíti a kormányt, hogy az átkozott eretnekek elleni háborút minél sietősebben bevégezhesse. Paredes [...] mintegy 15 ezer vitézzel indul a' táborba hogy meghaljon a hazáért.”⁸¹

A lap folyamatosan igyekezett tudósítani a háború eseményeiről, de nem mindig jutott elég információhoz, vagy kételyek merültek fel a hírek hitelességével kapcsolatban. 1846 augusztusában ezt írta: „Az amerikai háboru foly, de nem tudjuk, miként foly. A' csillagpallástos Jonathánnak azt tanácsolnók: Fészkesden kívül ne tolláskodjál; de ő azt mondja vissza: „egész Amerikai az én fészkem” – Hát mentire hagyjuk.”⁸² Szűk két hónappal később pedig megjegyezte: „Mexicoról sokat írhatnak, de hireink igaz voltáról nem állhatunk jól. Jobb hát hallgatnunk.”⁸³

A mexikói–amerikai háború tulajdonképpen két fronton zajlott. A nyugati sereg, Stephen F. Kearny vezetésével, az amerikai flotta és John C. Frémont irreguláris csapatai segítségével hat hónap alatt elfoglalta Új-Mexikót és Kaliforniát. Ezt megelőzően, 1846 júniusában az amerikai telepesek Kaliforniában kirobbantották az ún. medve-zászlós felkelést (zászlajukon egy grizzly medve volt), és a területet függetlennek nyilvánították Mexikótól. Délen Zachary Taylor serege 1847 februárjában Buena Vistánál visszavonulásra kényszerítette Santa Anna seregét. Taylor utóda, Winfield Scott ezután partra szállt Veracruznál, majd harc nélkül bevette Pueblát, s megindult a főváros felé. Molino del Rey és Chapultepec erődjének elfoglalása után 1847. szeptember 14-én Mexikóváros is megadta magát. Santa Anna lemondott elnökségéről, s Mexikó anarchiába süllyedt. A mexikói ideiglenes kormány megbízottaival az Egyesült Államok képviselőjében Nicholas P. Trist találkozott Mexikóváros északi negyedében, Villa de Guadalupe Hidalgóban. A békeszerződést 1848. február 2-án írták alá.⁸⁴

A *Vasárnapi Újság* 1846 novemberében a következő hírt közölte a nyugati és a déli front eseményeivel kapcsolatban: „Az észak-amerikai hadsereg Uj-Mexico fővárosát Santa-Fét elfoglalta, 's az egész tartomány legot az unióhoz lőn csatolva, mint elébb california tartomány. A' nagy sereg diadalmasan nyomul az ország belsejébe, s egy cseppet sem tágít a' mióta Mexico által az unio béke ajánlatai vissza vannak utasítva. A mexicoi kormány is érelyesen teszi készüléit, s nem lesz oly könnyű a temérdek birodalmat zsebébe dugni Taylornak, a' mint ő hiszi. Tengert nem lehet kalánnal kimeritni.”⁸⁵ 1847 januárjában jelentős amerikai sikerekről számolhatott be a lap: „A' mexicoi háboru most kezd igazán érdekessé válni. Az északamerikaiak, ha már csakugyan harcolniok kell, mit a' Mexicobelieknek inkább tetszik, tűzön vizen neki fogtak a' hadi munkának, 's csak szuszszanni sem akarnak addig, míg minden mexicoi kikötőt és várerősséget el nem foglalnak. Tampico első, Veracruz 's több más erősített helyek ostrom alatt. A' hadi serget nagy tűzzel szaporítja a' presidens, [...] Mexicanak már öt nagy tartománya el van foglalva, akkora terjedelműek,

⁸⁰ *Vasárnapi Újság*, 634. sz. 1846. július 5.

⁸¹ *Vasárnapi Újság*, 637. sz. 1846. július 26.

⁸² *Vasárnapi Újság*, 640. sz. 1846. augusztus 16.

⁸³ *Vasárnapi Újság*, 651. sz. 1846. november 1.

⁸⁴ Magyarics: *Az Egyesült Államok külpolitikájának története*, 51.; Kökény: *Békeszerződés az Egyesült Államok és Mexikó között*, 4.; Anderle Ádám: *Latin-Amerika története*. Szeged, 2010, 83.; Wittman Tibor: *Latin-Amerika története*. Szeged, 1971, 262.; Kluger: *Seizing Destiny*, 461–481.

⁸⁵ *Vasárnapi Újság*, 653. sz. 1846. november 15.

mint az uniónak 13 eredeti statussa. Azon tartományok visszaadásáról nem is gondolkoznak – az unióból említi beléjük a népesség feleslege 's néhány év múlva új meg új telever statusokkal gyarapodik a' nagyszerű szövetség. Santa Ana a mexicói fővezér San Luis de Potosi városba vonta meg magát 30,000-re menő sereggel – egy középponti erős állásba Monterey és Tampico között, hol az egyesület fővezérére Tylort szándékozik bévágni. Az eldöntő csata nem sokára meg fog történni.”⁸⁶

Bár az amerikai kormányzat újra és újra békeajánlattal élt, a mexikóiak elutasították azokat. „A mexicói háborúnak bevégeződéséhez nem igen van közelebből kilátás. A' mexicói congressus helybehagyta Santa Anának az unioi fővezérhez tett nyilatkozatát, hogy Mexico békealkudozásba nem fog elegendni, valamíg az unio sergei Mexico tartományait szárazon és vizen oda nem hagyják.”⁸⁷ Ennek viszont további amerikai előrenyomulási lett a következménye. „Az amerikai unio sergei mindegyre borostyánt szagat. A' mexicói sereg még mind késik a beljebb nyomuló ellenséggel megvívni, mert Santa Ana tanácsosnak találja, ha nem is az országra, legalább saját személyére nézt a fontolva haladást. Egy elveszett csatája igen is könnyen szétfűná népszerűségi nimbusát. Azon mesterkedik a' furfangos fővezér, hogy dictatorrá tehesse magát honában, hogy aztán kedve szerint alkudozhassák az E. statusokkal 's minden esetre becses énjének biztosítást szerezzen.”⁸⁸ Két hónappal később a lap már beszámolhatott egy jelentős összecsapásról, a Buena Vista-i csatáról. „Valahára még is csak történt É-amerikában egy meglehetősen szép ütközet. 5000 uniobeli önkéntes a' Taylor vezérlete alatt 15,000 főnyi mexicói sereggel küzdött meg, a' melynek élén a' nagyhadi ügyességű Santa Ana volt. Két napig tartott a' vérengző csata, 's a' mindkét részről több ezerre menő veszteség után a' mexicói seregnek kellett hátrálni, mert Santa Ana jelentése szerint 40 órai éhség és szomjúság után egy marok rizsek, egy falat kétszersültök sem volt, hogy lelket verjenek magukba. Mihelyt felfrissítik magukat, újból kezdik az amerikai sereg megtámadását. Santa Ana magának tulajdonítja a' győzelmet. Taylor hasonlóan úgy látszik, mind a' két félnek kimerült az ereje. De már nem soká késend a' szép de nehéz kezdetnek szebb és könnyebb módoni folytatása, 's egy kívánatos békeséggi bévégezése.”⁸⁹

A katonai kudarc ellenére Santa Anna pozíciói megerősödtek. „Santa Anna már senkivel sem cserél kalapot. Ő elnöke, vagy jobban dictatora a' mexicói köztársaságnak. A' buenovistai ütközet kivívását most is magának tulajdonítja. Elég a' hozzá, hogy ő tartja kezeiben a kormánylapátot, 's az ő erélye nélkül Mexico csak egy napig sem állhat fenn. [...] A mexicói gazdag és hatalmas papság minden áron alkudni kíván a' washingtoni kormányval.”⁹⁰

Bár az amerikai csapatok Mexikóváros közelébe jutottak, Santa Anna nem volt hajlandó a Nicholas Trist vezette békeküldöttséget fogadni. Erről 1847 júniusában a következőket írta az újság: „Scott tábornok Mexico fővárosához közelít; sok várost és kikötőt elfoglaltak az amerikaiak. A' féllábú Santa Ana még sem akar alkunni, csak félvárlól felelget, 's inkább felteszi kockára a' másik lábát 's életét is egy végharczban, miglen békére hajlanék. Az unio csak kénytelen kellelten folytatja a háborut s célja mindenestre békét kötni. Ajánlott is már békekötést, melynek fő feltételei, hogy az E. Statusok déli határa ezentúl a' 26-dik szélességi fok legyen, hogy az unio Mexicanak az e' foktól észak felé eső darab földért (mely körülbelül 4 Magyarországot tesz) 15 millió dollárt fizetend, és hogy a' két köztársaság

⁸⁶ *Vasárnapi Újság*, 660. sz. 1847. január 10.

⁸⁷ *Vasárnapi Újság*, 667. sz. 1847. február 28.

⁸⁸ *Vasárnapi Újság*, 670. sz. 1847. március 21.

⁸⁹ *Vasárnapi Újság*, 677. szám, 1847. május 9.

⁹⁰ *Vasárnapi Újság*, 680. szám, 1847. május 30.

minden európai avatkozás ellen Amerikai ügyeibe dacszövetséget kössön.⁹¹ Három héttel később még mindig a mexikóiak kitarításáról szolt a hír. „A’ mexicioiak korlátlan hatalmu dictatort választottak, azon kikötéssel, hogy az egyesült statusokkal alkudozni még csak meg se is gondolja. Fővárosukat a’ végső csepp vérig akarják védeni.”⁹² „Santa Ana küldöttei felhívást hordnak szét az országban, a’ melyben minden mexicoinak 12-50 éves koráig fegyverbe állást és az egyesület polgárainak leöldöklését parancsolja.”⁹³ Két hét múlva az újabb amerikai békeajánlatról számolt be a lap: „Az Egyesült statusok kormánya folyvást ajánlja Mexicanak a’ békekötést mind a’ mellett is, hogy a háborut derekasan folytatja. A béke feltételei ezek volnának: Új-Mexico és California tartományok egy egyesült statusoknak átengedődnek, ’s az Egyesült statusok ezért Mexicanak nemcsak 3 millió dollárnyi kárpótlást fizetnek, hanem minden hadi költségi kármentesítésről is lemondanak. Ha e’ kötés sikerülni fog, úgy Polk elnök rendkívüli congressust hívand egybe, hogy a’ senatus a’ szerződésre megkívántató jóváhagyást mennél elébb megadja.”⁹⁴

Winfield Scott seregei eközben egyre közelebb jutottak a fővároshoz. Bár jelentős túlerővel kellett szembeszállniuk, s ahogy Mexikó belső területei felé hatoltak, egyre nehezebb volt az utánpótlásukat megszervezni, és nagy veszteségeket is szenvedtek, végül, 1847. szeptember 8-án, illetve 13-án sikerrel vették be Molino del Rey és Chapultepec erődjét. Erről 1847 októberében a következőképpen tudósított a *Vasárnapi Újság*: „Scott az e. statusok fővezére Santa Ana ’s Valencia mexicói tábornagyokat Mexico[város] közelében jól megverte. A’ vesztesek fegyverszünetet kértek és nyertek. A’ béke feletti alkudozások megnyitak.”⁹⁵ „Mexicoban derék két ütközet volt ám. Az öreg Europa már rég nem mutatott fel hasonlót. A’ két csata négy napig tartott, 12,000 egyesületi küzdvén 20,000 mexicioival; azok vagy másfél ezer közlegényt és 90 tisztet, ezek meg hatezer közlegényt ’s csak tábornagyot 13-at vesztek, nem is számítva a’ többi tiszteket. A’ mexicioiak nem képzelt hősiességgel harcoltak; noha veszének harczban, de becsületben sokat nyertenek. Bár telnék bé rajtok a’ bölcs szava: Az okos gazda néha a’ kárt is hasznára fordítja.”⁹⁶

A novemberi hírek már a főváros elfoglalásáról szoltak. „Mexico város a’ Scott hatalmában. Meghódítása azonban mind két részre nézve iszonyu embervesztéssel ment véghez. [...] minden talpalattnyi földért viaskodtak az unios sergek. [...] September 15-én történt a’ főváros teljes elfoglalása. Szép móddal semmiképp sem tudtak volt összebékülni – a mexicioiak még most sem akarnak.”⁹⁷ Az amerikai csapatok igyekeztek minél hamarabb stabilizálni a helyzetet Mexikóban. „Scott tábornok jól behelyezte magát Mexico fővárosába, ’s a’ sokáig számúzve volt rendet is viszszaállította, úgy hogy ipar és kereskedés lassan lassan ismét rendes folyamatba indulnak. Santa Ana bizony hamis verő fény vala mindig az americaiak irányában, mint végre kisült, de hontársai bizalmát sem birja többé.”⁹⁸

A végső rendezéshez elengedhetetlen lett volna a békekötés, de a lap szerint ezt az anarchikus állapotok elég bizonytalanná tették. „Mexicoban Scottal senki sem akar alkudozni, ő hát az egész birodalomuraként viseli magát. Menynyi tábornok, anynyi mexicói presidens, ’s ha létre jöne is a’ békekötés, a’ mit lovon fogadnak a’ Santa Ana hontársai, gyalog meg

⁹¹ *Vasárnapi Újság*, 681. szám, 1847. június 6.

⁹² *Vasárnapi Újság*, 684. szám, 1847. június 27.

⁹³ *Vasárnapi Újság*, 685. szám, 1847. július 4.

⁹⁴ *Vasárnapi Újság*, 687. sz. 1847. július 18.

⁹⁵ *Vasárnapi Újság*, 700. sz. 1847. október 17.

⁹⁶ *Vasárnapi Újság*, 701. sz. 1847. október 24.

⁹⁷ *Vasárnapi Újság*, 704. sz. 1847. november 14.

⁹⁸ *Vasárnapi Újság*, 706. sz. 1847. november 28.

nem állják – az áll.”⁹⁹ 1848. január végén a lap még tudósított arról, hogy „a Mexicoi congressus már hajlandó volt az E. statusokkali békealkura.”¹⁰⁰ A békekötésről azonban már nem jelent meg hír.

A következő számtól kezdve már a magyar és az európai események kerültek a szerkesztők figyelmének középpontjába. A *Vasárnapi Újság* részletesen beszámolt az 1848-as magyar rendi országgyűlésben a közteherviselésről folytatott vitákról, az európai forradalmi hullám egyes helyszíneiről, Szicíliában, Palermóban, Nápolyban, Párizsban „népmozgalom kerekedéséről”, valamint a különböző német tartományokban lévő „nagy forrongásról”.¹⁰¹ Március közepén hírt adott a bécsi forradalomról, a pozsonyi és a pesti eseményekről.¹⁰² Március 26-án közzétette a 12 pontot, áprilisban pedig a következőképpen foglalta össze a történeteket: „A legszebb tavasz van. A' népek feltámadásának tavasza.”¹⁰³

1848 júniusában a lap tartalmát és megjelenésének gyakoriságát érintő változásokról értesítette az olvasókat Brassai Sámuel és Berde Áron felelős szerkesztő: „Lapunk 1848. év második felére régi szellemében, de új és bővített alakban jelenend meg.” A változásokat a következőképpen indokolták: „Most mindőn a haza, az Unio által szélyesedett és megszilárdult nagy haza dolgaiban minden honpolgárnak kisebb nagyobb részt kell venni, ezen dolgok folyamáról mindenkinek értesülni is szükséges. Ezen értesülés nagyobb terjedelmet kíván, mint a' milyet lapunk eddigi alakja megengedett. Ennél fogva a Vasárnapi Újság ezentul hetenként kétszer, kisebb de tiszta betűkkel és így sokkal tartalmasabban fog megjelenni. Minden fél héten két félvéből álland, melyek közül egyik csupa politikai tartalmu leend. Ez a fél ív hazánk ügyei folyamáról értesit, olykor kívánatokat, téendőket sorol elé, olykor tetteket és véleményeket rostáland, irányokat tűz ki, javaslatokat tervez és terjeszt, hazai és külföldi eseményeket beszél elé. A másik fél ív „IPAR- és TERMÉSZETBARÁT” czim alatt a természet csodáit, földgömbünk és tartományai nevezetességeit ismerteti, gazdasági, házi és gyári ipari útasításokat adand.”¹⁰⁴

Ezt követően az Amerikai Egyesült Államokban történetekkel kapcsolatban csupán egyetlen hír szerepelt az újságban. 1848 őszén a kaliforniai aranylázzal tudósított: „Californiában a Sacramento folyó egy ága, oly aranytartó fővényet hajt, hogy egy ember napjában 200-400 forint árut is moshat. A vidékiek miveletlen hagyják a földjüket s oda sereglenek. – Lesz ott majd verekedés.”¹⁰⁵

A szabadságharc kezdete a *Vasárnapi Újság* szerkesztőinek munkáját is befolyásolta. Bár az olvasókat nem tájékoztatták előre, az 1848. november 9-ei számmal felfüggesztették a lap kiadását. Az Újságok rovat helyén csak egy rövid hír állt: „A keddi posta kimaradása lehetetlenné teszi újabb tudósítások közlését. A vidéki közlekedés pedig annyira felakadt, hogy biztos hírre tán a szomszéd faluból is alig számíthatunk.”¹⁰⁶

A magyar olvasók így 1848 folyamán a *Vasárnapi Újságból* már nem értesülhettek arról, mi lett Texas sorsa, s hogyan zárult a mexikói–amerikai konfliktus. Az 1848. feb-

⁹⁹ *Vasárnapi Újság*, 707. sz. 1847. december 5.

¹⁰⁰ *Vasárnapi Újság*, 714. sz. 1848. január 30.

¹⁰¹ *Vasárnapi Újság*, 717. sz. 1848. február 20., 720. sz. 1848. március 12., 721. sz. 1848. március 19.

¹⁰² *Vasárnapi Újság*, 721. sz. 1848. március 26.

¹⁰³ *Vasárnapi Újság*, 723. sz. 1848. április 9.

¹⁰⁴ *Vasárnapi Újság*, 1848. június 11-ei szám előtt.

¹⁰⁵ *Vasárnapi Újság*, új folyam, 35. sz. 1848. október 29.

¹⁰⁶ *Vasárnapi Újság*, új folyam, 38. sz. 1848. november 9.

ruár 2-án megkötött Guadalupe Hidalgo-i béke értelmében Mexikónak le kellett mondania nem csupán Texasról, hanem a Texas és a Csendes-óceán között fekvő összes területéről. Ez magában foglalta Kaliforniát, Új Mexikót s a mai Nevada, Utah, Arizona és Colorado nagy részét, közel 2,4 millió négyzetkilométert. Cserébe az USA 15 millió dollárt fizetett Mexikónak, és átvállalta az amerikai állampolgárok Mexikóval szemben támasztott követeléseit, mintegy 3 millió dollár értékben.¹⁰⁷

A mexikói–amerikai háborút lezáró béke végérvényesen megváltoztatta az erőviszonyokat az amerikai kontinensen. Az Egyesült Államok által Mexikótól megszerzett terület – Texast is beleértve – nagyobb volt, mint a függetlenségét kivívó USA 1783-ban. A békeszerződés nyomán, melyet az amerikai szenátus 1848 márciusában, a mexikói kongresszus pedig 1848 májusában ratifikált, az Amerikai Egyesült Államok délen és nyugaton elérte mai határát.

Összegzés

A *Vasárnapi Újság* 1836. február közepétől 1848. január végéig rendszeresen tudósított Texasról. Beszámolt a függetlenségi háború előzményeiről és eseményeiről, a Texasi Köztársaság létrejöttének körülményeiről és a fiatal állam történetéről, valamint Texas Mexikóhoz és az Amerikai Egyesült Államokhoz fűződő viszonyáról, az Újországra történő felvételéről és az azt követő mexikói–amerikai háborúról.

A lap szerkesztői sajnos egyetlen alkalommal sem közölték, honnan származnak információik. Nagy valószínűséggel angol és német nyelvű újságokból vették át őket, melyeknek minden bizonnyal voltak tudósítói, ha nem is minden amerikai nagyvárosban, de a fővárosban és a keleti part fontosabb kikötőiben is. Az amerikai kontinensről általában szűk két hónap alatt jutottak el a hírek a magyar olvasókhoz. Ha összevetjük a tudósítások tartalmát az egyes eseményekkel, megállapíthatjuk, hogy legtöbb esetben megbízhatóak voltak a beszámolók, még akkor is, ha a szerkesztők néhány alkalommal kétségeiknek adtak hangot a hírek tartalmával és hitelességével kapcsolatban.¹⁰⁸ A Texasról szóló újságcikkeket három csoportba oszthatjuk: voltak olyanok, melyek a korabeli filléres újságok példáját követve leíró jellegű ország ismertetést tartalmaztak, voltak, amelyek egy-egy eseményről rövid tudósítást közöltek, s olyanok is, melyek magyarázatot fűztek a hírhez. Utóbbiaknál sajnos nem mindig derül ki, a magyar szerkesztő véleménye-e, amit olvashatunk, vagy így vették át a hírt egy másik laptól.

Az 1836-37-ben Mexikóról, illetve Texas és Mexikó viszonyáról közölt írások többsége negatív képet festett az országról, s az elmaradott viszonyok okaként a spanyol gyarmati

¹⁰⁷ „Treaty of Guadalupe Hidalgo”. In: Israel, Fred L. (ed.): *Major Peace Treaties of Modern History, 1648–1967; with an Introductory Essay by Arnold Toynbee*. Vol. 2. New York, 1967. 733–751.; Békeszerződés az Amerikai Egyesült Államok és a Mexikói Köztársaság között. Ford. és sajtó alá rendezte Kökény Andrea, DOCUMENTA HISTORICA 52, JATE Press, Szeged, 2001. A békeszerződésről lásd még: Perrigo: *The American Southwest*, 134.; Meinig: *The Shaping of America*, 151–152.; Kluger: *Seizing Destiny*, 471–481.; Chávez, Alicia Hernández: *México. Breve historia contemporánea*. FCE, México, 2000. 214.; Vázquez, Josefina – Meyer, Lorenzo: *México frente a Estados Unidos (Un ensayo histórico, 1776–1993)*. México, 1995. 61.; Salvat, Juan – Rosas, José Luis: *Historia de México*. Tomo 11. México, 1986. 1806.

¹⁰⁸ Például: „A congress újra összegyűlt, ideiglenes praesidentst választottak Herrera személyében. Így állott a dolog december 12kén. Hogy áll most, vagy áll-é még? Nem mernék megeskünni réá.” *Vasárnapi Újság*, 561. sz., 1845. február 9. „Az amerikai háboru foly, de nem tudjuk, miként foly.” *Vasárnapi Újság*, 640. sz. 1846. augusztus 16.; „Mexicoról sokat írhatnak, de hireink igaz voltáról nem állhatunk jót.” *Vasárnapi Újság*, 651. sz. 1846. november 1.

múltat jelölte meg. A lap Texas elszakadását jogosnak tartotta, s azzal indokolta, hogy a területre eredetileg mexikói engedéllyel bevándorolt angol-amerikaiak a gazdaságilag és politikailag is bizonytalan helyzetet, valamint Santa Anna mexikói elnök központosító intézkedéseit megelégtelven fogtak fegyvert. Texas Egyesült Államokhoz történő csatlakozásával kapcsolatban azonban már sokkal kritikusabb volt a szerkesztők állásfoglalása. Egyrészt átvették azt az amerikai és európai kortársak közül is sokak által osztott véleményt, miszerint Texas függetlenségének háttérben a rabszolgatartó déli államok összeesküvését kell keresni, s amint a terület az Unió tagjává válik, további négy vagy öt ültetvényes gazdálkodásra épülő államot alakítanak ki belőle. Másrészt, bár bemutatta az újság azokat a gazdasági okokat is, amelyek az amerikai telepesek nyugatra költözését motiválták, az amerikai terjeszkedés újabb lépését, Texas felvételének tervét egyenesen „országablásnak” nevezte.¹⁰⁹ A mexikói-amerikai háború kapcsán világosan kiderült a tudósításokból, hogy egyenlőtlen felek küzdelme zajlott, s emiatt, valamint a zűrzavaros mexikói belpolitikai helyzet folytán az amerikai sikerekhez nem férhetett kétség, de a lap azt is kiemelte, hogy a mexikóiak „nem képzelt hősiességgel harcoltak”.¹¹⁰

Magyarország és Texas egyetlen hírből került együtt említésre, amikor a texasi bevándorlást támogató felhívást tett közzé a lap a „szébb nem” számára, hogy földbirtokért cserébe feleségül menjenek Amerikába.¹¹¹ Bár a *Vasárnapi Újság* az 1830-as, 1840-es évek során az Újságok rovatban folyamatosan hírt adott Európa és a világ eseményeiről, s így Texas, Mexikó és az Amerikai Egyesült Államok viszonyáról is, emellett pedig ismertette a reformkori Magyarországon zajló változásokat, kimondott párhuzamot egyszer sem vont a függetlenné váló Texas és a Habsburg Birodalomhoz fűződő viszonyt megváltoztatni készülő magyarok helyzete között. Vélhetően ennek az is oka volt, hogy a szerkesztők által vállalt cél nem egy politikai lap kiadása, hanem „közhazsnú ismeretek” terjesztése volt, melyek során hírt adtak a „világ történetéről” is.¹¹²

ANDREA KÖKÉNY

The Early History of Texas as Reflected in Vasárnapi Újság

When Mexico adopted a federal constitution in 1824 and a liberal colonization law in 1825 that opened up Texas to immigration, the Hungarian diet of 1825 marked the beginning of the „Age of Reforms”, a series of liberal measures that finally led to the Revolution and War of Independence of 1848-1849, the abolishment of feudal bonds and privileges, the establishment of a Hungarian government, and an attempt to liberate Hungary from Habsburg rule. In the meantime, after Santa Anna’s centralist turn in 1836, Texas became an independent state, and then was annexed to the United States of America in 1845.

The purpose of this paper is to examine what the Hungarians knew about the early history of Texas and the events of the Texas Revolution and how they reflected on the changes in the Mexican-American borderland region. The analysis is based on an important primary source of the period, the articles of *Vasárnapi Újság*. It was published in Kolozsvár be-

¹⁰⁹ *Vasárnapi Újság*, 558. sz. 1845. január 19., 594. sz. 1845. szeptember 2.

¹¹⁰ *Vasárnapi Újság*, 701. sz. 1847. október 24.

¹¹¹ Toldalék a *Vasárnapi Újság* 1839-i évi folyamához

¹¹² *Vasárnapi Újság*, 1834. április első hetében

tween April, 1834 and November, 1848. Just like the Western European „penny magazines” of the era, the publishers of *Vasárnapi Újság* intended to produce an inexpensive paper and provide people who were unable to obtain formal education or were interested in the latest scientific developments with practical and useful information and miscellaneous news about the world.

The first news item about Texas appeared in the February 14, 1836 issue and discussed the origins of the Texas Revolution. The weekly paper analysed the situation in the borderland region and regularly informed the Hungarian public about the history of the Texas Republic and the Mexican–American War of 1846–1848 that broke out after the annexation of Texas. At the end of January, 1848, when *Vasárnapi Újság* reported on the final phase of the war, the Hungarians were getting ready to fight their own revolution.